

Карнаух О.А.

студентка,

Науковий керівник: Пелех І.В.

*кандидат юридичних наук, викладач,
Запорізький національний університет*

СМЕРТНА КАРА ЯК ПРАВО ДЕРЖАВИ НА ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ЖИТТЯ

Життя є найбільшим і найважливішим із соціальних та правових благ особистості. Як зазначає Н.І. Матузов, «право на життя – перше фундаментальне природне право людини, без якого всі інші права втрачають сенс» [1, с. 198]. Погоджуючись із зазначеною думкою, С.В. Черниченко стверджує, що «без забезпечення права на життя стає безглуздим ставлення питання про дотримання інших прав і свобод» [2, с. 306].

Проте, у законодавстві деяких країн передбачена вища міра покарання, яка певним чином порушує право особи на життя. Це смертна кара.

Смертна кара (вища міра покарання) – страта злочинця, чи неугідної владі особи, засудженої на смерть за скоєння особливо тяжких злочинів чи дій, що протирічать державній політиці країни. Щодо України, то смертну кару остаточно перестали застосовувати у 1997 році.

Відомо, що відсутність смертної кари є обов'язковою умовою для перебування держави в Раді Європи. Тому в Україні до вступу в цю міжнародну організацію спочатку з 1995 р. на виконання смертних вироків почав діяти мораторій, що тривав недовго. Однак в 1997 р. Конституційний Суд в своєму рішенні №1-33/99 від 29 грудня 1999 року визнав, що смертна кара суперечить Конституції України [3].

Ця тема є актуальною, так як певна частина суспільства вважає, що вона повинна існувати, то навколо неї виникають дискусії стосовно повернення смертної кари. Смертна кара суперечить чинній Конституції України, тому що може постраждати невинна особа. Після здобуття Україною незалежності, серед правлячих кіл усе частіше розпалювалися суперечки щодо застосування смертної кари. Це було пов'язано з дедалі більшою криміналізацією суспільства та різким зростанням кількості навмисних убивств за обтяжувальних обставин. Виявлялася очевидною неспроможність держави забезпечити невід'ємне право людини на життя.

Безсумнівно, що право на життя є досить важливим для того, щоб привернути увагу вчених. Такий аспект права на життя як смертна кара, відображено в роботах А.Б. Мезяєва, А.В. Малько, А.С. Нікіфорова, В.А. Карташкина, Б.Р. Тузмухамедова, Т.М. Фоміченко та інших вчених. Міжнародно-правовому аспекту права на життя присвячені роботи А.А. Абашидзе, Ю.М. Антоняна, Б.М. Ашавського, М.М. Бірюкова, Г.М. Вельямінова, С.А. Єгорова, Б.Л. Зимненко, А.Я. Капустіна, А.А. Ковальова, А.Я. Колодкіна, В.С. Котляра, А.А. Моїсєєва, І.І. Лукашук, Є.Г. Ляхова, Н.І. Матузова, Ю.С. Ромашова, Ю.М. Рібакова, О.М. Хлестова, С.В. Черниченко.

Остаточно як вид покарання смертну кару було скасовано у 2000 році, а Кримінальним кодексом України від 2001 року вже не передбачалася смертна кара як вид покарання. Проте важливо також зазначити, що прийняття

рішення Конституційного Суду України щодо висвітленої справи супроводжувалося доволі жвавим обговоренням з боку суддів.

Зокрема, вагомі та юридично обґрунтовані контраргументи не раз наводив суддя О. М. Мироненко. У своїй статті «Відміна смертної кари – плід юридичної еквілібристики» він писав: «Як суддя цього поважного державного органу, він не пропустив жодного засідання суду. Не раз обґрунтовував і ставив на голосування власне правове бачення проблеми, вносив пропозиції щодо її розв'язання, покладав надію, що йому буде надана передбачена законом можливість довести свою позицію до відома юридичної громадськості та народу України. Він не міг сказати з упевненістю, якими мотивами керувався Голова Конституційного Суду України, призначивши через день після його від'їзду на короткочасне лікування, голосування за рішення, яке перед тим фактично приймалося за участю всіх без винятку суддів. Було то прагнення зробити новорічний «подарунок» українському народові чи нестримне бажання якнайскоріше відзвітувати перед Радою Європи? Може, це було зроблено під тиском внутрішніх політичних сил, здійснено раніше заплановане штучне «покращання» результатів голосування (проти позиції більшості висловилися не 6, а 8 суддів) або уникнення «незручних» для суду окремих думок, можливо, якісь інші причини. Та особисто його в такий спосіб було позбавлено законного права на свою окрему думку» [4].

Отже, не виключено, що в разі наявності під час голосування повного конституційного складу суддів (два з них були відсутні) рішення про скасування смертної кари Конституційним Судом, можливо, і не було б прийнято.

Разом з тим, користуючись термінологією судді О.М. Мироненка, внаслідок «юридичної еквілібристики» смертна кара з великою «натяжкою» була скасована законодавцем і нині ми маємо досить невтішні наслідки цього кроку. Принаймні, до скасування такої міри покарання масових («серійних») убивств в Україні майже не було.

Відповідно до норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод позбавлення життя не розглядається як таке, що вчинене на порушення цієї статті, якщо воно є наслідком виключно необхідного застосування сили:

- а) для захисту будь-якої особи від незаконного насильства;
- б) для здійснення законного арешту або для запобігання втечі особи, яку законно тримають під вартою;
- в) при вчиненні правомірних дій для придушення заворушення або повстання» [5].

Виходячи з норм Конституції України можна підкреслити те, що право на життя включає в себе такі риси: 1) діяльність суб'єктів права повинна буди правомірною; 2) кожна особа має право на захист свого життя та здоров'я від протиправних посягань; 3) кожна особа має право вимагати від держави виконувати свій обов'язок – захищати життя людини.

У міжнародно-правових актах і Конституції України зміст права на життя зводиться до того, що воно належить кожній людині, охороняється законом, його ніхто не може бути свавільно позбавлений та кожен має право захищати своє життя й життя інших людей від протиправних посягань.

Т. М. Фомиченко зазначає, що мета закріплення права на життя – забезпечити недоторканність життя. Оскільки будь-яке право – це можливість користуватися благом, то йдеться також про можливість людини розпоряджатися своїм життям, добровільно ставити його в небезпечні умови [6]. Однак терміни «розпорядження» й «користування» не тотожні. Власне, користування життям як елемент цього права означає вільно користуватися життям в умовах особистої безпеки.

Отже, сучасні розбіжні погляди на окремі аспекти права на життя можуть призвести до правового конфлікту не тільки внутрішньодержавних правових систем, але й до істотних протиріч в сфері застосування міжнародного права та здійснення міжнародного правосуддя. Очевидним є, що саме Європейський суд з прав людини володіє безсумнівним авторитетом та є одним з найбільш яскравих зразків міжнародного правосуддя, рішення якого мають обов'язкову юридичну силу для країн, що підпадають під його юрисдикцію. Оскільки рішення Європейського суду зачіпають найбільш помітні й спірні моменти сучасного міжнародного права, визначення Судом єдиної аргументованої позиції щодо окремих аспектів права на життя дозволить значно упростити розгляд справ щодо стосуються застосування смертної кари.

Список використаних джерел:

1. Международное право. Под ред. Ковалева А.А., Черниченко С.В. – М., Омега-Л, 2006.
2. Мірошніченко О.А. Право людини на життя (теорія та практика міжнародного співробітництва) : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук : 12.00.11 / О.А. Мірошніченко. Х., 2004. – 191 с.
3. Рішення Конституційного Суду України. – Справа N 1-33/99. – м. Київ, 29 грудня 1999 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-99>.
4. Мироненко О.М. Відміна смертної кари – плід юридичної еквілібристики / О.М. Мироненко. – Сільські вісті. – 2000. – 18 січня.
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
6. Фомиченко Т.М. Конституционно-правовые проблемы обеспечения в Российской Федерации права на жизнь в свете правовых стандартов Европы : автореф. дис.... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Т.М. Фомиченко. – М., 2004. – 20 с.

Кісловський А.В.

аспірант,

Національний університет «Одеська юридична академія»

СТАТУТНА НОРМОТВОРЧІСТЬ В УКРАЇНІ

У літературі немає єдності у термінах, коли йдеться про найменування процесу підготовки проекту та прийняття міськими радами статуту територіальної громади.

Найбільш загальною працею з досліджуваного питання є дисертація, яка належить авторству М.О. Петрішиної. Вона у своєму дисертаційному дослідженні «Нормотворча діяльність в органах місцевого самоврядування в